

FLOTA SOVIETICĂ DIN MAREA NEAGRĂ (1943) – ORGANIZARE, DISPERSARE, CONDUCERE –

Prof. univ. dr. Alin SPÂNU

Universitatea din București

DOI: 10.55535/GMR.2022.4.19

În anul 1943, flota sovietică din Marea Neagră era net superioară adversarilor (germani, italieni, români, bulgari), însă marile confruntări navale au lipsit pe acest teatru de război. În cele mai multe dintre confruntări, începând cu anul 1941, forțele navale sovietice au suferit pierderi și au fost nevoite să se retragă. Serviciile de informații românești au avut date privind organizarea flotei sovietice, dispersarea, comandantii, construcțiile navale și posibilitățile de acțiune. La finalul anului 1943, când Armata Roșie se afla în ofensivă și începuse debarcarea în Crimeea, forțele navale româno-germane au demarat o acțiune de aprovizionare a apărătorilor, iar ulterior, în 1944, una de evacuare a propriilor trupe.

În pofida vulnerabilităților, flota sovietică nu a atacat decisiv, astfel că retragerea pe mare s-a făcut într-o relativă ordine și a salvat peste 120.000 de militari și civili.

Cuvinte-cheie: flota sovietică, Marea de Azov, serviciul de informații, Crimeea, Al Doilea Război Mondial.

INTRODUCERE

Flota sovietică din Marea Neagră a reprezentat, permanent, un subiect de interes major pentru conducerea militară a României. În primul rând, deoarece vecinătatea cu URSS nu era dublată și de existența unor relații amicale, iar în al doilea rând, pentru că interesele Moscovei, preluate de la diplomația țaristă, vizau controlul gurilor Dunării și expansiunea către strâmători. Acest plan afecta, evident, teritoriul românesc, fapt pentru care s-au luat măsuri de apărare atât terestru, cât și maritim.

La mijlocul anilor '30, flota militară sovietică din Marea Neagră totaliza un deplasament de 166.247 de tone. Acestea erau grupate în 4 cuirasate, 7 crucișătoare, 38 de distrugătoare, 22 de submarine și 72 de alte nave (canoniere, puitoare de mine, vase-școală etc.) (Săvulescu, 1935, p. 64). Tot atunci, vasul „*Krasnîi-Kavkaz*” – construit în 1916 și lansat cu numele de „*Amiral Lazarov*” – se afla în plin proces de modernizare a armamentului greu: „*piesele vechi de 130 m/m vor fi înlocuite cu 4 sau 5 turele, cu tunuri de 150 sau 230 m/m axiale*” (Ib., p. 65), alături de nava „*Voroșilov*”, care beneficia de „*aceleași modificări*” (Ib.).

În vara anului 1940, România a devenit una dintre victimele tratatului de neagresiune semnat la 23 august 1939 între Germania și URSS (cunoscut ca pactul Ribbentrop-Molotov), care prevedea împărțirea Europei de la Marea Nordului la Marea Neagră¹. După rapturile teritoriale din care, unele, în favoarea URSS, Serviciul Special de Informații (SSI) a întocmit un raport privind numărul și tipurile de nave sovietice, atât cele din Marea Neagră, cât și cele de pe Dunăre. Conform informațiilor obținute, flota maritimă sovietică dispunea de un cuirasat, un portavion, 4 crucișătoare (unul greu și 3 ușoare), 3 vase conducătoare de flotilă, 7 distrugătoare, 40 de submarine, 6 puitoare de mine și 30 de vedete torpiloare rapide (ANIC, dosar 45/1970, f. 37). La rândul ei, flota de Dunăre a URSS era alcătuită din 6 monitoare, un puitor de mine, 10 vedete, 8 șalupe rapide, 4 remorchere cu zbatouri, o navă atelier cazarmă, două nave depozit și 8 șlepuri, din care unul tanc petrolier (Ib., f. 38). În continuare, SSI a informat constant decidenții politico-militari despre puterea navală, liderii, posibilitățile și intențiile sovietice în Marea Neagră.

¹ Pentru mai multe detalii: Bold, Seftiuc (1998); Moșanu, Buga (2002); Popa (2017); Moorhouse (2019).

Aceste aspecte vor fi prezentate detaliat în paragrafele următoare, în cadrul unei construcții istorice sintetice, pe baza documentării și a investigației istoriografice a elementelor relevante în ceea ce privește prezenței flotei sovietice în Marea Neagră.

SERVICIUL SPECIAL DE INFORMAȚII ÎN CONTEXTUL GEOPOLITIC ȘI MILITAR AL ANILOR '40

Situația militară din a doua jumătate a anului 1943 era defavorabilă puterilor Axei, dar acest lucru nu a împiedicat SSI să ofere conducerii statului român materiale pertinente despre flota inamică din Marea Neagră. În perioada de referință, interesul sovietic era canalizat către (re)cucerirea peninsulei Crimeea, fapt pentru care, atât pe uscat, cât și pe apă, aveau loc lupte crâncene.

La începutul toamnei 1943, SSI a identificat intențiile de debarcare ale sovieticilor pe coasta estică a peninsulei Crimeea. Organizarea operațiunii cuprindea trei grupuri de debarcare (unul la Tuapse și alte două la Poti), sprijinite de forțe aeriene și, mai ales, navale – vasele „*Krasnâi-Kavkaz*”, „*Voroșilov*” împreună cu un mare număr de vedete rapide blindate. Aceste vedete fuseseră construite „în șantierele improvizate în ultimul an în porturile Tuapse, Ocemiri și Poti” (ANIC, dosar 53/1943, f. 91-92). La acestea se adăugau încă 12 vedete torpiloare „de proveniență americană, aduse pe calea ferată iraniană” (Ib.); vedetele americane puteau parcurge 15 mile marine (Mm)/oră și erau înarmate cu 3 tunuri de calibrul 45 mm și două mitraliere grele.

Peste câteva zile, la 28 septembrie 1943, într-un material cu informații diverse, se menționa despre crucișătorul „*Voroșilov*” că s-ar fi lovit de un câmp de mine sovietic, în apropiere de Tuapse, fiind „*serios avariat*” (Ib., f. 98), reparațiile fiind estimate la minim două luni. De asemenea, navele „*Neva*” și „*Volga*” erau prezentate ca baze pentru submarinele sovietice ce acționau în Marea Neagră.

La începutul lunii octombrie 1943, SSI a prezentat, pe scurt, organizarea forțelor navale sovietice din Marea Neagră. Astfel, crucișătoarele erau grupate în două unități – prima cuprindea navele „*Krasnâi-Kavkaz*” (vas amiral) și „*Krasnâi-Krim*”, iar a doua bastimentele „*Molotov*”, „*repus în funcțiune, înlocuindu-i-se pupa cu cea de la vasul „Kuibâșev”*” (Ib., f. 115) și „*Voroșilov*”.

Brigada a II-a Vedete rapide era structurată în două detașamente a 8 vedete fiecare, pe care se instalaseră lansatoare Katiușa cu 4 proiectile. Din 4 brigăzi de submarine existente în 1941, au rămas inițial două, iar în final una, cu 20 de submarine în funcțiune (Ib.).

Desființarea Kominternului² a afectat și denumirea unor vase, astfel că, în Marea Neagră, nava „*Parijskaia Komuna*” a fost rebotezată „*Sevastopol*”. SSI a aflat și despre apropiata finisare a unui distrugător – „*Ognevoi*” –, „*care se găsește în construcție și va fi lansat în scurt timp*” (Ib.). Câteva zile mai târziu, în portul Berdiansk, agenții români au identificat 27 de vase de război (puitoare de mine și vase de siguranță), 5 nave de pază a coastei, un vas mare cu zbaturi și 50-60 de bărci mari.

Cercetările arhivistice au evidențiat că, în perioada 15 septembrie-9 octombrie 1943, forțele Axei din Marea Neagră au provocat pierderi însemnate flotei sovietice. Acestea s-au cifrat la 3 distrugătoare, 3 vase de transport, 20 de vase de debarcare, 4 vedete rapide, 6 canoniere și peste 100 de alte tipuri de vase (Pandea, Ardeleanu, 1995, p. 285). La 15 octombrie 1943, alt material al SSI (ANIC, dosar 53/1943, f. 159) a indicat numărul și tipurile de nave care staționau în porturile Ahtari (Marea de Azov) și Poti (Marea Neagră). În Ahtari staționau 12 vedete blindate (cu un blindaj de 40 mm), două vedete blindate pentru patrulări și 10 vedete mari pentru debarcări. Toate erau înarmate cu câte două tunuri de calibrul 76,2 mm și două mitraliere grele. În Poti erau ancorate, de la sfârșitul lunii septembrie, vasul de linie „*Sevastopol*”, alături de crucișătoarele „*Molotov*”, „*Voroșilov*”, „*Krasnâi-Kavkaz*” și „*Krasnâi-Krim*”.

Cel mai amplu material despre flota sovietică a fost redactat de SSI la 18 octombrie 1943. El structura navele sovietice în trei categorii: forțele navale grele, forțele navale ușoare și forțele navale auxiliare.

Forțele navale grele, cu nava „*Sevastopol*” ca vas amiral, erau structurate în două secții: Secția I Crucişătoare rapide, în care intrau vasele „*Voroșilov*” și „*Molotov*” (construite în 1940-1941) și Secția a II-a Crucişătoare ce cuprindea navele „*Krasnâi-Kavkaz*” (crucișător de gardă) și „*Krasnâi-Krim*” (construit în 1913) – inițial s-a numit „*Svetlana*”, din 1925 „*Profintern*”, iar din 1939 „*Krasnâi-Krim*” – însă era „*revizuit și modernizat*” (Ib., f. 171).

Forțele navale ușoare, care avuseseră drept vas comandant nava „*Harkov*” – scufundată la 9 octombrie 1943, împreună cu vasele „*Sposobnâi*” și „*Besposciadnâi*” în urma unui atac aerian german –, erau împărțite în 4 divizii, două de distrugătoare, una de canoniere și una de vase de pază. Prima divizie de distrugătoare era

² Kominternul a fost desființat, oficial, în mai 1943, însă abia în luna septembrie 1943 au fost expediate instrucțiuni către partidele comuniste afiliate și agenturi privind fluxul corespondenței și reorganizarea rețelilor informative. (n.a.)

compusă din nave construite în perioada 1939-1941, care erau înarmate, pe lângă armamentul clasic, cu câte două „aparate lanstorpile” (Ib., f. 172). Bastimentele ce compuneau divizia erau de două tipuri: „SS” – vasele „Soobrazitelnâi”, „Sposobnâi” (scufundat) și „Schelesnikov” – și „B” – navele „Boikii”, „Bodrâi” și „Besposciadnâi” (scufundat). Din a doua divizie de distrugătoare nu a fost identificată de SSI decât nava „Nesamojnic”, considerată drept un „vas vechi” (Ib.), dar care dispunea de lanstorpile. Divizia de Canoniere avea în subordine 4 vase – „Krasnâi-Adjaristan”, „Krasnâi-Kuban”, „Krasnaia-Abhazia” și „Krasnaia-Moldavia” – toate fiind „vase vechi, refăcute din vase de 400 t.” (Ib.). Divizia de Pază, condusă de locotenentul-comandor Frose, dispunea, probabil, de mai multe ambarcațiuni, dar doar două au putut fi identificate: „Sturm” și „Skval”.

Forțele navale auxiliare aveau cea mai amplă desfășurare de nave. În prima categorie intrau vasele destinate transporturilor militare, în număr de șase: „Metalist” (500 t.), „Odeskii Gorsoviet” (600 t.), „Ordjonikidze” (700 t.), „Raicomvod” (1.000 t.), „Pestel” (1.000 t.) și „Kuban” (3.000 t.). A doua categorie era reprezentată de Brigada Căutătoare de mine și puitoare de mine, care se structura, la rândul ei, în mai multe formațiuni.

Divizionul Căutătoare de mine rapide era alcătuit din 7 nave tip Vzrâvatel: „Iakor”, „Stsit”, „Vzvrât”, „Paravan”, „Tral”, „Udarnik” și „Mina” [care se afla în reparații, deoarece, la 29 iunie 1943, a fost „lovită de o bombă din avion” (Ib., p. 173)]. Al optulea vas al acestei divizii – „Zastitnik” – fusese scufundat în iulie 1943, tot în urma unui bombardament aerian. Alte două divizioane – Căutătoare de mine cu viteză redusă – erau compuse „din diferite vase mici și corăbii vechi” (Ib.).

Vasele de pază încadrau nu mai puțin de 8 divizioane și, pentru cele mai multe, materialul prezenta doar porturile în care staționau. Divizioanele I și III la Poti, Hopi și Ocemiri, Divizionul IV în Ghelengic, Divizioanele VI și IX în rada porturilor Soci și Suhumi, Divizionul X la Batumi, în timp ce sediile Divizioanelor VII și VIII erau „necunoscute” (Ib.).

Exista un segment care se ocupa cu paza coastelor, dar despre care nu se specifică nimic, precum și două divizioane de „vase curățitoare” (Ib.) – XII și XIII – „alcătuite din corăbii de pescari, bărci etc., pentru curățarea minelor și serviciu de pază” (Ib., f. 174). Ultima unitate subordonată Brigăzii Căutătoare de mine și puitoare de mine o reprezentau navele puitoare de mine: „Sâzram” și „Mina”.

Brigada de Submarine avea baze la Poti, Hopi și Ocemiri, se subordona tot flotei navale auxiliare și avea în componere 25-30 de submarine de tipurile „Scea”, „S”, „L”, „AG”, „D” și „M” (Ib., p. 375).

Două brigăzi de vedete rapide au fost identificate ca având bazele principale la Poti (prima) și la Ghelengic (a doua). În această perioadă au fost aduse din Sorepta, de lângă Stalingrad, la Tuapse două formațiuni de bacuri cu motor care, anterior, fuseseră în componența flotei de pe Volga.

Baza principală a flotei sovietice se afla în portul Poti (comandant: general-locotenent Kumanin³, ajutor: general-maior Ședilov), iar bazele secundare erau la Soci (comandant: contraamiralul Frolov⁴) și Tuapse (comandant: contraamiralul Șukov).

În perioada imediat următoare, sovieticii au încercat o debarcare în Crimeea pentru constituirea unui cap de pod, în vederea susținerii unui viitor atac de anvergură. Desantul s-a petrecut la sud și la nord-est de Kerci, la începutul lunii noiembrie 1943, el fiind executat de Divizia 318 Infanterie și Brigada 117 Marină. În pofida unei aprovizionări masive a trupelor sovietice pe cale maritimă, Divizia 6 Cavalerie română a neutralizat, până la 7 decembrie 1943, toate capetele de pod sovietice și rezistențele izolate. În cursul transporturilor, marina sovietică a pierdut 10 canoniere, două vedete rapide, 44 de vase de debarcare, două șlepuri și 7 alte tipuri de nave (Pandea, Ardeleanu, pp. 308-309).

Pe lângă flota sovietică a acționat și un serviciu de informații, bine structurat și extrem de eficient. Conform identificărilor făcute de SSI, Serviciul de Informații al Flotei sovietice din Marea Neagră era organizat în 8 secții, sediul era la Makapse, iar conducerea o avea colonelul Mangaladze, ajutat de maiorul Osovski, maiorul Jerșman și căpitanul de corvetă Ivanov. Secția serviciului de recunoaștere militar, cu sediul la Makapse și Ghelengic, condusă de maiorul Jerșman, avea următoarele misiuni: capturarea de prizonieri pentru obținerea de informații militare, recunoașterea și fixarea locurilor probabile pentru debarcare, executarea actelor de sabotaj (mai ales contra comunicațiilor) etc. Misiunile se executau, de obicei, în ținută militară, iar durata nu putea depăși 8-10 zile.

Agentura Serviciului de Informații își avea sediul principal la Makapse, dar dispunea de nuclee în localitățile Soci, Mazesta, Essery, Novyi Afon, Ghelengic,

³ Mihail F. Kumanin (1895-1965) a fost avansat la gradele de general-maior (1940), general-locotenent (1943) și general-colonel (1952). A comandat Baza navală de la Poli (1941-1943), a fost numit locțiitor al comandantului Flotei Mării Negre (februarie 1944), șeful Serviciului Spate al Flotei (iunie 1947) și locțiitor al comandantului Marinei Militare pentru Spate (1953).

⁴ Viceamiralul Aleksandr Frolov (1902-1952) a intrat în Armata Roșie (1918), apoi a trecut în Flota Roșie (1922); a fost avansat contraamiral (1941) și viceamiral (1944). A comandat Flotila de Dunăre (1941), apoi unitățile de submarine din Flota Mării Negre. După Al Doilea Război Mondial, a fost șef de Stat Major al Flotei din Pacific.

Sovhoz Dacnomis, Kabardinka și „în partea orașului Novorosiisk, ocupată de soviete” (ANIC, dosar 53/1943, f. 41). Obiectivele vizau identificarea unităților inamice, dotarea și dislocarea lor, starea de spirit a populației din punct de vedere politic, dar și situația economică, precum și „*atitudinea acesteia față de trupele germane și aliate și modul de comportare în cazul ocupării teritoriului de trupele sovietice*” (Ib.). Agentura era compusă din grupe formate din diferite elemente, cum ar fi: grupa de spioni, grupa de ofițeri, grupa feminină ș.a.m.d. Secția grupelor de parașutiști și sabotaj îl avea în frunte pe căpitanul Soldmașenko, fiind dislocată în orașele Makapse, Essery, Novyi Afon, Mazesta și Ghelengic. Personalul secției, împărțit în grupe, se ocupa cu „*executarea actelor de terorism și sabotaj în spatele adânc al inamicului*” (Ib., f. 42), alcătuirea lor fiind pe baza naționalității (grupa spaniolă, grupa basarabeană etc.).

Despre Secția Informații a Flotei din Marea de Azov nu se identificase decât comandantul – locotenent-comandor Barchotkin – și orașele unde se afla – Jeisk și Ghelengic. Secția de informații a bazei din Novorosiisk se afla la Ghelengic, sub comanda locotenent-colonelului Silcenko, și se ocupa cu recunoașterea liniei frontului de-a lungul litoralului.

A șasea secție – informații radio de coastă – avea ca scop interceptarea aparatelor TFF ale agenților inamici aflați pe teritoriul sovietic, precum și ale celor de pe teritoriul inamicului. La Makapse, Jeisk și Essery erau amplasate aparate gonio, Hughues și TFF, care executau, de asemenea, un control al posturilor publice proprii și recepția posturilor publice inamice.

Secția exploatare, aflată la Makapse sub conducerea locotenent-colonelului Forfurin, în urma informațiilor primite de la celelalte secții, sintetiza un buletin de informații zilnic și, de trei ori pe lună, redacta buletine generale asupra inamicului. Despre ultima secție – de personal –, notele SSI nu prezintă niciun indiciu, cu excepția numelui celui care o conducea – locotenent-comandor Bumaghin.

După câteva zile, SSI a revenit cu o notă despre Serviciul de Informații al Flotei Mării Negre care, conform materialului, „*mai are în subordine următoarele formațiuni*” (Ib., f. 49). Prima formațiune prezentată era Batalionul independent pentru misiuni speciale, localizat la Ghelengic și Kabardinka și organizat în „*companii corespunzătoare misiunilor*” (Ib.).

A doua unitate identificată a fost „*Școala principală a agenturii Serviciului de Informații*” (Ib., f. 50), dislocată la Novyi Afon (comandant: locotenent-major

Bondarenko) și Makapse (comandant: locotenent Kreptișev). La aceste școli, viitorilor agenți li se predau următoarele cursuri:

- a. serviciul de recunoaștere – utilizat la identificarea fortificațiilor și a unităților militare, stabilirea dotării și a stării de spirit a trupelor etc.;
- b. purtarea agenților față de populație – pentru obținerea informațiilor cu caracter militar, economic și politic;
- c. sabotajul – mânuirea explozibililor, a mijloacelor de aprindere, minarea căilor ferate și a podurilor, folosirea explozibililor în raport cu misiunea și felul țintei fixate pentru distrugere;
- d. lansările cu parașuta.

Școala de sabotaj – o altă formațiune – își avea sediul la Ghelengic și era comandată de locotenent-comandorul Dowlenko. În cadrul școlii se punea accent pe actele de distrugere, atât pentru dezorganizarea comunicațiilor inamice, cât și pentru producerea panicii. Cursurile, în majoritate practice, cuprindeau:

1. studiul materialului de minare (cu încărcături explozive de 75 gr., 100 gr., 200 gr. și 400 gr.);
2. instrucția topografică a locului unde va acționa viitorul agent, de regulă fiind stabilite două regiuni;
3. utilizarea explozibililor, a mașinilor infernale, a provocării distrugerilor;
4. parașutism.

O altă școală – TFF – era dislocată în orașele Novyi Afon, Makapse și Essery „*pentru complectarea instrucției agenților destinați a îndeplini, în special, misiuni informative*” (Ib.).

Secția de informații dispunea, la rândul ei, de vase pentru desfășurarea acțiunilor proprii. Astfel, într-o primă categorie, erau cuprinse 3 vase cu pânze și motor: „*Ciaika*” (deplasament 15-17 t., viteză 12 Mm/oră, armament – o mitralieră de 7,62 mm), „*Delfin*” (deplasament 20-22 t., viteză 10 Mm/oră, armament – o mitralieră de 7,62 mm și o alta de 12,7 mm) și „*un vas nou*” (Ib., p. 174). Secția marină a Serviciului de Informații, condusă de locotenent-comandor Ieriomin, mai dispunea de două nave vânătoare de submarine (O-11 și O-66), o barcă cu motor tip KM (nr. 62), două bărci cu motor blindate (81 și 82) și 25 de bărci de cauciuc.

Pe lângă o secție de informații trebuia să existe, obligatoriu, o alta de contrainformații. SSI a prezentat conducerii statului și organizarea acestui serviciu care, inițial, s-a numit Secția Specială NKVD a Flotei Mării Negre.

După desființarea Kominternului, aceasta a fost înlocuită cu Secția Contrainformații (K.R.O.), în fruntea ei fiind numiți locotenenții Alexeev și Budenko, împreună cu sublocotenentul Jefronovski (Ib., f. 61). Misiunile destinate Secției Contrainformații pot fi structurate în două direcții principale: în primul rând, trebuia neutralizată pătrunderea în Serviciul de Informații a elementelor suspecte (neloiale, spioni, deviaționiști etc.), iar în al doilea rând, se supravegheau propriii agenți. La acest al doilea capitol, obiectivele Secției se divizau în supravegherea continuă a agenților (la instrucție, în unitate, în timpul liber), împiedicarea răspândirii știrilor aduse de agenți la reîntoarcerea din teritoriul inamic și exterminarea celor care reveneau fără a fi executat misiunile sau aduceau informații false. Pentru îndeplinirea misiunilor sale specifice, Secția Contrainformații dispunea de nave și avioane în diferite orașe. La Ghelengic, Secția avea o escadrilă de hidroavioane MBN-2, navele vânătoare de submarine C-62 și C-134, precum și vedeta rapidă D-3. Pe aeroportul din Suhumi i se subordonau 4 avioane U-2, în timp ce porturile Suhumi și Djugba concureau cu două șalupe rapide tip BK (C-72 și C-73), două vase cu pânze și motor, alături de șalupe de tip KM. De asemenea, în cazuri excepționale, Secția se putea folosi „*de vedetele rapide și submarine care încadrează Brigada a II-a Vedete rapide și vasele Brigăzii a II-a Submarine*” (Ib., f. 62).

Informații interesante au fost oferite și despre conducătorii flotei sovietice din Marea Neagră. La 8 septembrie 1943, o notă care cuprindea informații „*relative*” (Ib., f. 98) la marină menționa că la comanda flotei sovietice se află viceamiralul Vladimirski⁵, care a preluat comanda de la amiralul Oktiabrski⁶. Peste mai puțin de o săptămână, la 2 octombrie 1943, SSI a prezentat date generale despre Comandamentul flotei sovietice. Astfel, se afirma că, la Comisariatul Marinei, amiralul Oktiabrski îl înlocuise pe amiralul Isakov⁷, care fusese rănit. Leziunea, conform informațiilor, „*se datorește unei răni la picior căpătate cu ocazia unei vizite făcute pe front de amiralul Isakov împreună cu Kaganovici*” (ANIC, dosar 53/1943,

⁵ Viceamiralul Lev Vladimirski (1903-1973) a fost comandantul Flotei Mării Negre (mai 1943-mai 1944), comandant de escadră în Flota Mării Baltice, inspector al forțelor navale (1947) și șeful Directoratului Naval pentru Educație (1952).

⁶ Amiralul Filip Okiabrski (1899-1969) a fost comandantul Flotei Mării Negre (martie 1939-aprilie 1943 și martie 1944-noiembrie 1948), locțiitorul comandantului Marinei Militare și comandantul Institutului Naval al Mării Negre.

⁷ Amiralul Ivan Isakov (1894-1967) a fost șeful Statului Major al Marinei Militare (1941-1943), locțiitorul comandantului Marinei Militare (1947-1950) și locțiitor al ministrului Marinei (1950-1956). La 4 octombrie 1942, a fost rănit în urma unui atac aerian german la Tuapse și a trebuit să i se amputeze un picior

f. 111-112), din care cauză, ulterior, „*infectându-se, piciorul trebuia amputat*” (Ib.). Comanda flotei din Marea Neagră o exercita, așa cum a fost deja menționat, viceamiralul Vladimirski, care își avea comandamentul în porturile Poti și Suhumi, iar șef de Stat Major era contraamiralul Fomin sau Fomenco. Comanda escadrei grele a flotei din Marea Neagră o deținea contraamiralul Basisty⁸, fost șef de Stat Major al flotei, cu sediul tot la Poti. În fruntea Brigăzii de submarine se aflase comandorul Voronov, care „*nu demult a căzut pe bordul unui submarin <Maliutka>, scufundat cu ocazia unei probe chiar de către vasele de vânătoare de submarine sovietice*” (Ib., f. 112). Forțele ușoare ale flotei erau comandate de contraamiralul Smirnov, cu sediul la Batumi; vasele mici se subordonau căpitanului Korneev, cu sediul la Chobi; prima unitate de crucișătoare avea în frunte pe „*fostul comandant al vasului conducător de flotilă <Taşkent>*” (Ib.) – contraamiralul Yaroșenko; baza navală de la Ghelengic era comandată de căpitan-comandorul Holostiakov, iar sectorul fortificat de comandorul Borodenko.

Două săptămâni mai târziu, SSI a revenit cu noi date despre conducătorii Flotei Roșii din Marea Neagră. Viceamiralul L.A. Vladimirski deținea comanda flotei, contraamiralul Kulakov⁹, fost comisar de Divizie, era șeful Secției politice, contraamiralul Fomin/Fomenco deținea funcția de șef de Stat Major, iar viceamiralul Basissty comanda escadra din Marea Neagră (Ib., f. 171). Motivele adevărate ale înlocuirii amiralului Oktiabrski au fost relevate la 23 decembrie 1943, când, într-o notă, se afirma că, „*după ce a fost destituit în februarie 1943 pentru eșecul debarcărilor din Jujnaia-Ozereika, a fost mutat în Extremul Orient, unde comandă flota de pe râul Amur*” (Ib., f. 375). În memoriile sale, amiralul Kuznețov¹⁰, comandantul Marinei Militare în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, confirmă înlocuirea amiralului Oktiabrski din cauza eșecului debarcării la Jujnaia-Ozereika. Dar, surprinzător, peste

⁸ Viceamiralul Nikolai Basisty (1898-1971) a comandat Escadra ușoară a Flotei Mării Negre (1941-1942), Escadra de crucișătoare (1942-1943), a fost numit șef de Stat Major al Flotei Mării Negre (1942 și 1944-1948) și comandant al Flotei (1945 și 1948-1951).

⁹ Viceamiralul Nikolai Kulakov (1908-1976) a fost însărcinat cu aprovizionarea și apărarea porturilor Odessa și Sevastopol (1941-1942). Contraamiral (1942), a fost retrogradat la gradul de căpitan rangul I (ianuarie 1944) pentru eșecul operației Kerchi-Eltingen (noiembrie 1943). Este șeful cursurilor superioare politico-militare pentru marină (martie 1944) și șeful Departamentului Propagandă și Agitație din Direcția Politică Principală (iunie 1944). Din nou contraamiral (iulie 1944), șeful Consiliului Militar al Flotei Nordului (martie 1945) și viceamiral. Locțiitor al comandantului Marinei Militare pentru afaceri politice (1948) și comandant al Districtului Naval Leningrad (1960).

¹⁰ Mareșalul Nikolai Kuznețov (1904-1974) a fost comandantul Marinei Militare (1939-1947 și 1951-1956) și ministrul Marinei (1951-1953). A fost avansat la gradul de mareșal al Uniunii Sovietice la 31 mai 1945.

mai puțin de un an, în martie 1944, amiralul Oktiabrski a revenit la comanda Flotei Mării Negre. A fost singurul caz când un comandant de flotă a revenit în funcția deținută, după ce a fost înlocuit.

În sfârșit, materialele SSI cuprind și date despre starea de spirit și disciplina marinarilor sovietici. Considerată „foarte slabă” (Ib., f. 376), mai ales când marinarii se aflau în porturi, disciplina era apreciată astfel: „Bețiile și scandalurile sunt zilnice, iar măsurile severe luate pentru stabilirea ordinii nu dau rezultate favorabile, chiar dacă pedeapsa ajunge până la executarea vinovaților” (Ib.).

CONCLUZII

Confruntarea cea mai drastică din perioada analizată în cadrul acestui demers istoric (toamna 1943-primăvara 1944) a fost relevată de încercarea de convingere a lui Adolf Hitler de a aproba evacuarea trupelor româno-germane din Crimeea. Materializarea acestei acțiuni a venit abia la 6 aprilie 1944, când a fost declanșată operațiunea „Adler”, de evacuare treptată a Crimeii. Această acțiune a durat, cu intermitențe, până la 13 mai 1944. În toată această perioadă, în pofida unei clare superiorități, flota sovietică din Marea Neagră nu a intervenit împotriva evacuărilor din Crimeea decât cu nave mici (vedete, canoniere etc.) și cu submarine.

Cedarea fără luptă a Odesei de către trupele Axei a implicat și abandonarea portului Sevastopol, dar evacuarea pe mare s-a desfășurat „fără ca flota sovietică să intervină decisiv în Marea Neagră” (Rotaru, Zodian, Moise, Oroian, 1998, p. 170). În concluzie, putem afirma că, în pofida unei superiorități clare, forțele navale sovietice din Marea Neagră nu au avut curajul de a înfrunta forțele Axei, fie ele în ofensivă sau în retragere.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bold, E., Seftiuc, I. (1998). *Pactul Ribbentrop-Molotov*. Iași: Institutul European.
2. Moșanu, Al., Buga I. (coord.) (2002). *Anexarea Basarabiei în anul 1940 de către Uniunea Sovietică – o consecință directă a pactului Molotov-Ribbentrop*. Chișinău.
3. Moorhouse, R. (2019). *Alianța Diavolilor. Pactul lui Hitler cu Stalin, 1939-1941*. București: Meteor Press.
4. Pandea, A., Ardeleanu, E. (1995). *Românii în Crimeea 1941-1944*. București: Editura Militară.
5. Popa, I.C. (2017). *Fața nevăzută a agresorului. Pactul Ribbentrop – Molotov și urmările lui pentru România*. București: Editura Semne

6. Rotaru, J., Zodian, V., Moise, L., Oroian, T. (1998). *Antonescu-Hitler, Caucazul și Crimeea*. București: Editura Paideia.
7. Săvulescu, E. (1935). *De la criză la război*. București: Institutul de arte grafice „Lucia”.
8. Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond Președinția Consiliului de Miniștri-Cabinetul Militar (PCM-CM).
9. ANIC, fond Direcția Generală a Poliției (DGP), dosar 53/1943.